

Al, saña, jelephana!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Al, saña, jelephana! AL, SAÑA, JELEPHANA!

Ýadyňza düşyändir... Çanakkaleniň «18-nji mart» uniwersitetiniň ylahyýet fakultetiniň mugallymy Abdylla Akyn diýen bir akmak uniwersitetiň teleýaýlymyna çykyp, utanman-uýalman «1924-nji ýylда metjitleriň gapysyna gulp uruldy, Çanakkalede we Bursada jelephana hökmünde ulanylan metjitler bar» diýipdi.

Şonda menem gazetde çykyş edip «Çanakkalede ýa-da Bursada şol jelephanalaryň adresini bilýän barmy? Haýsam bolsa bir döwlet ýolbaşçymyz jelephana edilen metjidi görkezip biljekmi?» diýip sorapdym.

JHP-niň Bursa şäheriniň deputaty Jeýhun Irgil resmi taýdan bu sowallary orta atdy, maglumat edinme kanunynyň çäginde Bursa merligine hat bilen ýüz tutdy, «Bursada jelephana öwrülen metjit barmy, bar bolsa nirede we haçan jelephana edilipdir?» diýip sorady.

JHP-niň Çanakkale etraby boýunça bölümü-de «Çanakkalede haýsy metjit, nirede, haçan jelephana edildi?» diýip, bu boýunça şikaýatnama taýýarlady.

Düýnüň özünde... bu soraglara Fondlar boýunça müdirliginiň ýerlerdäki bölümünden «resmi möhürli» hat geldi. Türkiýe respublikasynyň Fondlar müdirliği «metjitleriň jelephana hökmünde ulanylandygy barada haýsydyr bir maglumata ýa resminama duş gelinmedi» diýip jogap berdi.

Şeýlelikde... ylahyýetçi Abdylla Akyn diýilýän akmagyň göz-görtele ýalan sözländigi, göz-görtele töhmet atandygy «döwletiň resmi ýazgysy» bilen subut edildi.

Geliň indi bolsa, şindi aýny wagty «jelephana» meselesinde hakyatlara ser salalyň...

Ikinji jahan urşy tamamlanypdy. Amerikan hökümeti dikmelerini taýýarlapdy, amerikanlar Türkiýäni «aýakçysyna» öwürmek üçin pursat peýleýärdiler.

Edil şol wagtam Türkiýäniň ABŞ-daky adatdan daşary we doly

ygtyýarly ilçisi Münir Ertegün ýüregagyrysy tutup, tarpa-taýyn aradan çykdy.

Propogandanyň deňsiz-taýsyz hini «Ak tam» bular ýaly diplomatiki mümkünçiligi elden bermedi.

Münir Ertegünüň meýdini «Missouri» tankerine yükläp, ABŞ-dan dostluk alamaty hökmünde Türkiýä ýollady.

«Missouri» tankeri ABŞ-nyň uzynlygy 270 metrlik iň uly söweş gämisidi, 1600 esger sygýardy. Ýuwaş okeanda bu gämi urşa gatnaşypdy. Ýapon imperiýasynyň ABŞ-na doly boýun egýändigi baradaky resmi ylalaşyga «Missouri»-niň bortunda gol çekilipldi.

Şular ýaly möhüm söweş gämisiniň göýä «meýit daşaýan ulag» deýin ugradylmagy ABŞ-nyň Türkiýä özüne nähili gadyr goýýandyggynyň alamatydy.

Hatda «Missouri»-niň bir özüni ýollamak bilen çäklenmän, ýanyna «Providence» kreýseri bilen «Power» zarba urujy-weýran ediji destroýerini (minonoses) hem goşupdy.

Ýagny meýitlu tabydy getirmek üçin «flotiliýa» ugradypdylar! Bu sözüň doly manysynda «göz görkezme» operasiýasydy. «Missouri»-niň ýolagçylygy biziň «heýjanelekçi» habar beriş serişdelerimiz tarapyndan pursatma-pursat ildeşlerimize uly şatlyk bilen habar berilýärdi. «Missouri» Gibraltardan geçdi, «Missouri» Italiýanyň deňiz çäklerine ýetdi, «Missouri» Egeý deňzine girdi» diýen ýaly sözbaşyalar gazetleriň birinji sahypasyndan düşenokdy. Fotosuratlar çap edilýärdi, gämilerden reportažlar berilýärdi.

Ýeri, biziň «heýjanelekçi» we «hop-hopçy» metbugatymyzyň şol wagtyň şertlerinde Ortaýer deňziniň jümmüşinden surata düşürme, reportaž taýýarlama mümkünçiligi barmydy?

Elbetde ýokdy.

Amerikanlar surata düşürip, bulara berýärdi, bularam çap edýärdi.

Ýallakçy metbugatymyz hazır bolşy ýaly şol wagtam «hojaýynlarynyň sesi» bolup hyzmat edýärdi.

Ahyrynda «Mübädek Jumga» gününe gabatlap, Bosfor bogazyna labyr taşladylar.

Bir mahallar ýat ýurtlaryň tankerleri Bosfora labyr taşlady

diýip Azat-edijilik urşuny turzan millet... ýat ýurtlaryň tankerlerini «halasgär» kimin garşylady.

Hormatly halaýyk mygyllym bolup Beýlerbeýinden Üsküdara, Beşiktaşdan Sarayburnyna çenli kenarýaka raýonlaryna üýşdi, surnaý-kernaý çalyndy, el salgandy.

«Missouri» köpçülikleýin isteriýa öwrülipdi. Ýallakçy metbugatymyz gazet sahypalarynda taryhymyzda ilkinji gezek iňlisçe rubrika ýerleşdirdi, sekiz sütüne "Welcome Missouri" diýip ýazdy.

«Gyz diňine» (Kız Kulesi) "Welcome Missouri" ýazgysy asyldy.

Herekede ýörite haly dokaldy, halyda Stambulyň kartasy bardy, haly «Missouri»-niň serkerdesi admiral Genri Hewitte sowgat berildi.

Amerikanlar dollowyny türk lirasyna öwrüp bilsinler diýip, «Dolmabahçe»-de walýuta punkty açyldy. «Taksim» ploşadynda «Missouri» gämisiniň mähnet fotosuraty goýuldy. «Missouri» ady bilen cılım çykaryldy. PTT «Missouriniň» hormatyna pul çykardy. Witaliy Hakkonyň «Şen Şapka»-sy "Hoş geldiň Missouri" ýazgyly şarflary çykardy. Amerikan baýdagynyn suraty çekilen batbörekler uçuryldy.

Stambul şäher häkimligi Beşiktaşdan Karaköye çenli aralykdaky ähli binalary reňkläp çykdy, asfaltlary täzeledi. Diňe amerikanlara hyzmat etmek üçin Dolmabahçe bilen Taksimiň arasynda gatnaýan on iki awtobus taýýar ýagdaýda goýuldy. Amerikanlar üçin awtobuslar mugtdy.

Kinoteatrlarda, teatrlarda segsen orun amerikanlar üçin boş goýuldy, olardan petegiň pulunam almaly däldi.

Ankarada «Missouri» ady bilen restoran açyldy. Paýtagtyň iň uly restoranlarynyň biri adyny üýtgedip, «Washington» etdi. «Rus salady» birden «amerikan salady» bolaýdy!

Rum ildeşimiz Niko we Aleko doganlar «İstiklal» köçesiniň ugrunda «Atlantik» we «Pasifik» ady bilen iki bufet ýöredýärdiler. Bufetde ýumurtgadır sosiska we ş.m. häzirki wagtyň dili bilen aýdanda **fastfood** satylýardy. Mekirje Niko ependi haý-haýly menýu taýýarlady, üstüne-de «amerikan salady 35 köpük» diýip ýazdy we bufediniň aýnasyndan asyp goýdy... Stambullylar dyknyşyk bolup «amerikan saladyna» nobata

durdular!

Şäherde negadar bufet, piwohana, restoran bar bolsa, hemmesi çypdyrda, kyrk ýyllyk rus işdääçary alaga-da amerikan işdääçaryna öwrüldi duruberdi.

Karaköydäki jelephananyň daşy heklendi. Diwarlaryna «Hoşgeldiňiz deňizciler!» diýip ýazyldy. Amerikan deňizcilerine kesel ýokuşaýmasyn diýip jelephana ýörite gözegçi lukman ugradyldy, jelephana doly lukmançylyk barlagyndan geçirildi.

Türk-yslam ýörelgesinde bolmadyk zat boldy... Dolmabahçe köşgünüň guk ýanyndaky «Bezmiälem Walyda sultan» metjidiniň minaralarynyň arasynda "Welcome" ýazgysy asyldy.

Metjide asylan «Welcome» ýazgysy Türkiyäniň Demokrat partiýa bilen birlikde haýsy keşbe girjegine, amerikanlaryň aýagy mesili mollasumaklary nähili ulanjagyna yşarat edýärdi.

Aradan ýigrimi üç ýyl geçdi.

NATO-nyň agzalygy, Koreýa urşy, ýurdumyzyň synasyna oturdylan amerikan harby bazalary, Demokrat partiýanyň häkimiyét süren döwründe bolup geçen biabraýçylyklar... Türkiyäniň gyýtaklaýynam bolsa, kem-kemden oýanmagyna sebäp bolupdy.

1968-nji ýyl... ABŞ-nyň 6-njy floty Türkiyä geldi. «Missouri» ýaly garşylanarys öýtdüler, emma ýalňışypdylar.

Olary atatürkçi, anti imperialist ýaşlarymız garşylapdy!

Stambuly gezmek üçin gury ýere aýak basan amerikan deňizcileriniň öñünden Dolmabahçede «Doly Garaşsyz Türkiye» şygarlary bilen aýaga galan talyplar çykdy.

Diňe bulam däl... talyp gyzlar tarapyndan «gyzlar ýörişi» gurnaldym «Türkiye 6-njy flotuň jelephanasy däl, türk zenany mertebesini gorap bilyändir, yankee go home» sloganlary sloganlary bilen öňe çykdylar.

Şular ýaly köpçülikleýin tolgunşyklara garamazdan, 6-njy flot Kabataşyň töwereginde durdy.

Talyplar «Imperializme garşı Mustapa Kemalyň ýörişini» gurnamak üçin häkimlikden ýörite rugsat aldy. Olar Beýazitden başlap, Dolmahäniň üstünden Taksime girjekdiler.

Birdenem... «jadyly el» galgady. Dinçi metbugat organlary ara girdi.

«Musulman Türkiye, kommistlere ölüm!» sözbaşyly ýazgylar çykmaga başlady. Žurnalıst derisine giren hakynatutmalar «ýurda hyýanat edýän bu haýynlary diriligine ýere gömmegiň wagty geldi» diýip, makala yzyna makala ýazýardylar. «Eý musulmanlar, gyzyl kapyrlara garşy jem bolup uruşmak gutulgysyz ýagdaýa öwrüldi, ölmän gazy bolar, ölenler şehitlik mertebesini gazanar» diýip bilenler-de bardy.

Metjitleriň öñünde megafonlarda anonslar bilen çykyş edildi, juma namazynyň soñunda märekä meçew berildi, «jihada taýýar boluň, din elden gidýär» diýilýärdi.

Maksat bellidi. Haçanda amerikan bähbitlerine garşy çyksaň, «din elden gidýärdi»!

Özleriçe «baýdaga hormat» mitingini geçirdiler. Dolmabahçedäki «Bezmiälem Walyda sultan» metjidinde toplandylar.

Amerikanlaryň hut özünü haýrana goýup, 6-njy floty «kyblalaryna» öwrüp diýen ýaly namaz okadylar!

Soñra tekbir getirip, «Taksim» meýdanyna ýörediler, taryhyň sahypalaryna «ganly bazar» diýip ýazylan gandöküşligi amala aşyrdylar. Polisiýadır harby gullukçylar elini-aýagyny gowşuryp tomaşa etdi. Daşly, taýakly, pyçakly topuldylar, iki talybyň ganyna galdylar, iki ýüzden gowrak talyby ýaraladylar. (6-nhy flotuň baýdak gämisi «Shangri-La» uçar gämisi. Ençeme ýyl geçenden soñ amerikan deñizçileriniň Dolmabahçeden deñize dökülen ýerinde şol bir at bilen «Shangri-La» oteli açyldy! Nähili «süýji» töötänlük, şeýle dälmi?.. Bu hut AKP häkimiýetiniň döwründe boldy, «Asyryň lideri» (Erdogan -t.b.) tarapyndanam açyldy!)

Häzir şu ýerde bularyň hemmesine düşündik welin, «jelephana» meselesinde näme «hakykatlar» bar?» diýmegiňiz mümkün.

Dolmabahçeden deñize dökülen 6-njy flotuň Stambula gelmäňkä, birinji düslän porty Izmirdi.

Amerikan deñizçileri gury ýere aýak basyp-basmanka Tepejikdäki jelephana bakan haýdapdylar.

Emma eşekden gaçan garpyza dönüp diler. Çünkü... Tepejik jelephanasynyň jelepleri elliři şypbykly, sübseli köçä çykyp, «Güm boluň!» diýip gygyryşýardylar, «şular gapydan girse, jaýlary ýakarys» diýip bagyrýardylar, amerikanlary daşlap

kowaladylar!

Dünýä jemgyýetçiliginde görlüp-eşdilmedik waka bolup geçipdi. Türkىyedäki 6-njy flota garşy tolgunşyklaryň başyny, ine, su jelephananyň jelepleri başlapdy.

1968-69-njy ýyllaryň anti imperialist çykyşlaryň öñbaşcysy jelephanalaryň jelepleridi.

Wel-hasyl el-kelam... Atatürk döwründe ýa-da başga bir döwürde haýsydyr bir metjidimiziň jelephana edilendigi baradaky orta atylan pikir doly ýalandyr, doly töhmetdir.

Bu ýurduň jelepleriniň bu ýurtdaky içi kitüwli ýalýagysy din ýobazlaryndan has watanperwerdigi, has gaýduwsyzdygy, has yürekliðigi we has namysjañdygy welin, taryhy hakykatdyr!

Ýılmaz ÖZDIL.

«SÖZCÜ» gazeti, 31.03.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika